

- Een beknopte economische geschiedenis
- Wallonië: een verarmde regio
- Tekenen van heropleving
- Dicht Wallonië de kloof met Vlaanderen?
- Conclusie

Auteur:

Laurenz Verledens (freelance-medewerker) en Kris Boschmans

Redactieadres:

Sneeuwbeslaan 20 - 2610 Wilrijk
Tel.: 03 829 25 06
Fax: 03 829 25 22
E-mail: vkw.metena@vkww.be
www.vkwwmetena.be

Verantwoordelijke uitgever:
VKW Denktank

Wallonië anders bekeken

Het beeld van Wallonië dat in Vlaanderen domineert, is dat van een ingeslapen regio. Van een zieke economie ook, die maar weet te overleven dankzij een verslavende cocktail van Vlaamse transfers en Europese subsidies. Een Wallonië dat nog altijd teert op een rijk maar inmiddels lang vervlogen industrieel verleden. 'Klopt al lang niet meer', roepen de Waalse politici intussen in koor. Wallonië klautert uit het economische dal, stellen ze, en het gewest zou zich op enkele terreinen dynamischer tonen dan Vlaanderen. Dat hoor je ook steeds vaker uit de mond van (Vlaamse) ondernemers, die klagen over de Vlaamse zelfgenoegzaamheid en administratieve regeldrift. Vandaar: kan Vlaanderen iets leren van de Waalse aanpak?

Wie de clichés zoekt, zal ze zeker vinden. Vooral in en rond Luik en Charleroi zijn de voorbeelden van de vergane industriële glorie legio. En de werkloze Waal die zich nestelt in zijn sociale hangmat mag dan langs Waalse wegen moeilijker te spotten zijn, in de statistieken bestaat hij wel degelijk. Maar wie zijn blik verruimt, zal ook een ander Wallonië te zien krijgen. Een Wallonië dat zich langzaam maar herpakt en aansluiting zoekt met Vlaanderen.

Waarom het beeld scherp stellen op die andere kant van de Waalse economie? Omdat we misschien wel iets kunnen opsteken van de Waalse inspanningen om het tij te keren. Want naast de duidelijke verschillen zijn er ook enkele economische troeven en zwakheden die Wallonië en Vlaanderen met elkaar delen. Nog los van de hele transferdiscussie heeft Vlaanderen ook baat bij een sterke Waalse economie. Beide economieën zijn innig verbonden met elkaar. Veel bedrijven doen zaken langs beide kanten van de taalgrens. De Vlaamse havens spelen een belangrijke rol in de import en export van Wallonië. Er bestaan geen cijfers over intergewestelijke handel, maar het mag duidelijk zijn dat Vlaanderen en Wallonië belangrijke handelspartners zijn. En hoewel het van de werkgevers aan beide zijden van de taalgrens gerust wat meer mag zijn, is er ook een niet te verwaarlozen arbeidsmobiliteit tussen de gewesten.

1. Een beknopte economische geschiedenis

Het verhaal van de opkomst en het verval van de Waalse economie doet wat denken aan een ritje op een pretparkattractie. Een lange rit omhoog, een aarzeling bij het omslagpunt om dan aan een rotvaart de dieperik in te gaan. De steile opgang start al vroeg in de negentiende eeuw, bij het prille begin van de (eerste) industriële revolutie. De Waalse bodem is rijk aan mineralen en aan steenkool, dat gebruikt wordt als brandstof voor de stoommachines en bij de productie van gietijzer en (later) staal. Onder impuls van ondernemers zoals de Cockerills, Jean-Jacques Dony en Ernest Solvay neemt de industriële productie een hoge vlucht. De nodige financiële middelen komen ondermeer van de Société Générale de Belgique, een van de eerste financiële instellingen in Europa die langlopende kredieten toestaat. Het resultaat van deze combinatie van factoren is dat het kleine België tegen het midden van de negentiende eeuw uitgroeit tot een industriële grootmacht. Het gros van die industriële activiteit situeert zich in Wallonië, meer bepaald op de as Luik-Charleroi.

Wallonië kan nog een lange tijd teren op die industriële voorsprong, maar de Tweede Wereldoorlog – en paradoxaal genoeg vooral het Amerikaanse Marshallplan - zor-

gen voor de omslag. Onze buurlanden zetten de middelen van het Marshall-plan massaal in voor de vernieuwing van het productieapparaat. In Wallonië, dat relatief ongeschonden uit de oorlog komt, gebeurt dat veel minder. De ontginningskosten in de steenkoolmijnen lopen ook op. De investeringen en overheidsmiddelen vloeien veelal naar de oude industrieën, die echter meer en meer te lijden krijgen onder de internationale concurrentie. Het eens zo welvarende Wallonië verschrompelt tot een van de zwakste economische regio's van Europa.

2. Wallonië: een verarmde regio

Als we enkele belangrijke economische indicatoren en cijfers op een rij zetten, kunnen we niet aan de vaststelling voorbij dat de Waalse economie nog altijd zwak presteert.

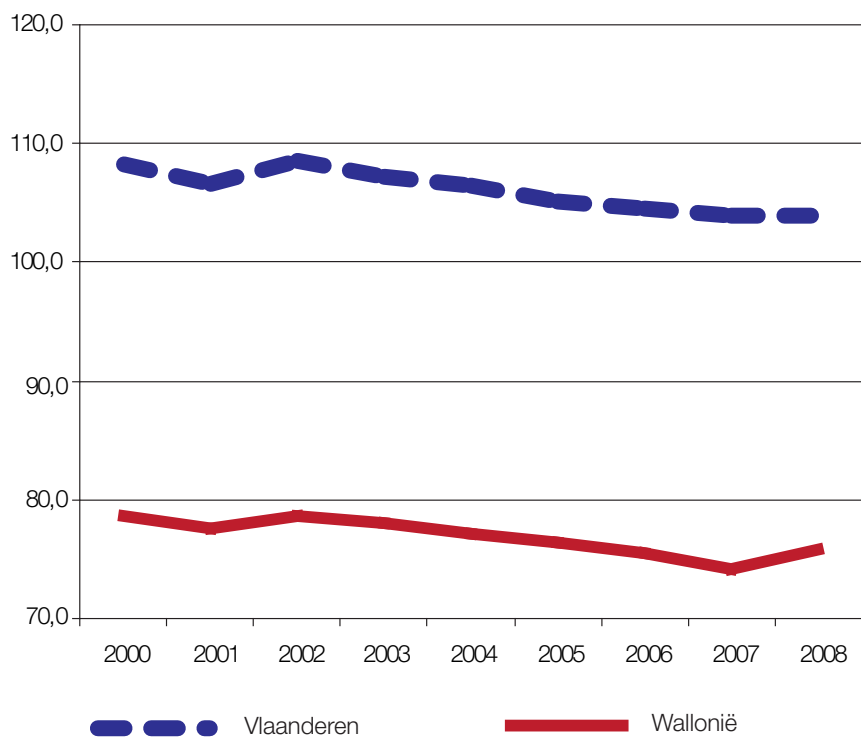
2.1 Economisch lichtgewicht

Volgens de recentste Regionale rekeningen van de Nationale Bank van België (NBB) is Wallonië goed voor een aandeel van 23,6 procent in de nationale bruto toegevoegde waarde. Vlaanderen neemt 57,7 procent voor zijn rekening en Brussel 18,6 procent. Met een aandeel in de totale bevolking van bijna 33 procent scoort Wallonië dus ondermaats. Dat Brussel als belangrijke (internationale) vestigingsplaats van bedrijven een disproportioneel deel van de koek opeist, is een verzachtende omstandigheid, maar geen verklaring voor dit grote verschil. In Vlaanderen ligt het bruto toegevoegde waarde-aandeel overigens wel in lijn met het bevolkingsaandeel.

Eurostatcijfers over het bruto binnenlands product (bbp) tonen aan dat Wallonië ook in een Europese context (EU-15) een economisch lichtgewicht is. Het bbp per inwoner ligt al jaren sterk onder het Europese gemiddelde en de kloof met Vlaanderen is nog groter (zie figuur 1).

2.2 Een zwakke arbeidsmarkt

De werkloosheid in het zuiden van het land ligt al decennialang op een dra-

Figuur 1:
BBP per inwoner (EU = 100).

Bron: Eurostat, berekeningen: UWE

matisch hoog peil. Volgens de Waalse arbeidsbemiddelingsdienst Forem bedraagt de werkloosheidsgraad in Wallonië vandaag 11,1 procent. Het werkelijke percentage werkzoekenden ligt nog een flink stuk hoger, want enkele categorieën van werkzoekenden komen niet in de officiële statistieken terecht. Ter vergelijking: in Vlaanderen is minder dan 7 procent van de bevolking werkloos. Met een tewerkstellingsgraad van iets meer dan 61,7 procent zit Wallonië ook nog ver verwijderd van de Europa 2020 doelstelling van 75 procent.¹

2.3 Beperkt ondernemerschap

Volgens de ondernemersatlas van Unizo is Wallonië met slechts 5 starters per 1000 inwoners (cijfers 2009) het minst ondernemende gewest in ons land. In 2009 had Wallonië een aandeel van slechts 28 procent in het totaal aantal startende ondernemingen in ons land, een percentage dat al tien jaar nagenoeg constant is. Het gebrek aan ondernemerschap in Wallonië blijkt ook uit Global Entrepreneurship Monitor- Wallonie,

een onderzoek uitgevoerd door de Vlerick Leuven Gent Management School voor het (Waalse) Agence de Stimulation Economique. De onderzoekers stellen daarin vast dat ondanks de talrijke initiatieven van de voorbije jaren om het ondernemerschap in de Waalse regio te bevorderen 'le taux d'entrepreneuriat reste désespérément dans le peloton de queue des économies développées'.

Verrassende vaststelling in de studie is dat van alle bevraagde Europeanen de Walen het mist angst hebben voor

een eventuele mislukking als ondernemer. Het probleem is evenmin dat ze geen ondernemingsmogelijkheden zouden zien of dat ze zouden twijfelen aan hun ondernemerscapaciteiten. Het probleem is wel dat het ondernemerschap (te) weinig Walen aanspreekt: nergens anders in Europa wordt ondernemerssucces zo weinig positief beoordeeld. De onderzoekers merken op dat de Walen relatief weinig ondernemers persoonlijk kennen.

3. Tekenen van een heropleving

Hoewel Wallonië in heel wat opzichten minder goed scoort dan Vlaanderen, beweegt er wel een en ander ten zuiden

¹ Dit cijfer geldt voor het jaar 2009 en de leeftijdscategorie van 20- tot 64-jarigen, in navolging van de Europa 2020 doelstelling rond tewerkstelling.

van de taalgrens. Sinds het midden van de jaren negentig kunnen we spreken van een voorzichtig herstel. De evolutie van enkele cijfers tussen 1996 en 2009 illustreert dit:

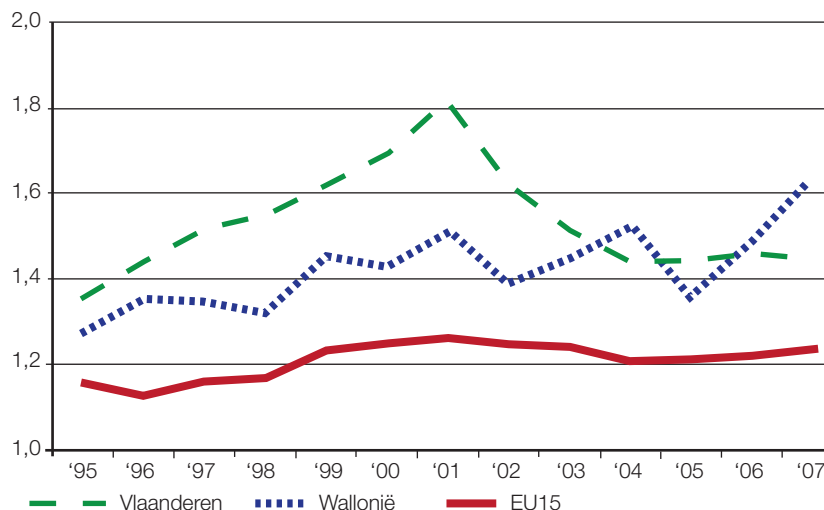
- 30.000 nieuwe bedrijven;
- 145.000 nieuwe jobs (+ 14 procent);
- stijging van de tewerkstellingsgraad met afgerond 5 procentpunten;
- daling van de werkloosheid van 14,2 procent naar 11,1 procent.

In het voorbije decennium injecteerden buitenlandse investeerders bijna 7 miljard euro in Wallonië. We zoomen in op enkele van deze gunstige tendensen.

3.1 Bedrijfssector presteert sterk

De Waalse privésector had even zwaar te leiden onder de recente mondiale recessie als de Vlaamse, zo blijkt uit de faillissementscijfers². De ondernemingen die de recessie hebben overleefd, presteren evenwel behoorlijk op een aantal domeinen. Allereerst valt op dat de Waalse bedrijfssector veel investeert in Onderzoek & Ontwikkeling (zie figuur 2). Wallonië heeft hiermee een historische achterstand ten opzichte van Vlaanderen omgebogen en scoort een stuk beter dan het Europese gemiddelde³. In tegenstelling tot Vlaanderen wordt de meerderheid van deze investeringen gerealiseerd in zogenaamde 'high-tech' sectoren. Het Waalse bedrijfsleven werkt ook goed samen met universiteiten en onderzoeksinstituten. Zo creëerden de Waalse universiteiten in de periode 1994 en 2007 nagenoeg evenveel spin-offs als de Vlaamse (132 tegenover 134). Verschillende vergelijkende studies van de Europese Commissie bevestigen deze positieve trend: zo scoort Wallonië beter dan Vlaanderen in het commercialiseren van innovatieve processen en producten.

² Zie de ING Studie: Faillissementen: de verborgen kant van het herstel, 2011, voor toelichting hieromtrent.
³ Eerlijkheidshalve moet hier aan worden toegevoegd dat de investeringen van overheidswege bijna het spiegelbeeld vormen van deze figuur. De Waalse overheid investeert minder dan de Vlaamse, die op haar beurt minder uitgeeft aan O&O.

Figuur 2:
O&O Uitgaven door de bedrijfssector.

Bron: UWE, Planbureau

Een tweede vaststelling is dat de gemiddelde Waalse onderneming relatief gezond is. Zowel qua liquiditeit, rendabiliteit als solvabiliteit verschillen Waalse kmo's nauwelijks nog van de Vlaamse

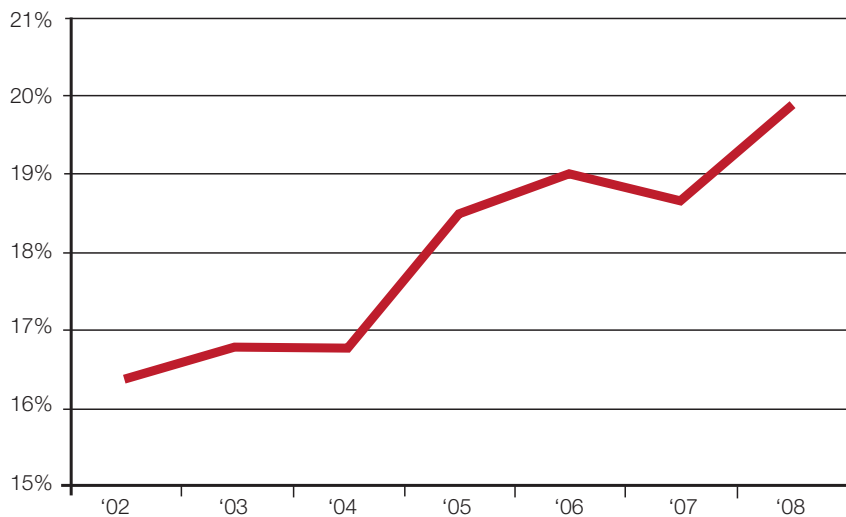
(UWE, 2009). Dit was ooit anders. In de periode 1997-2001 lag de netto rendabiliteit van de gemiddelde Waalse onderneming op 8,1 procent, tegenover 12,9 procent in de rest van België.

Rode loper voor investeerders

Voor Vlaamse bedrijven met investeringsplannen in Wallonië wordt de rode loper uitgerold. Dat is alvast de ervaring van Dirk Steyaert, managing directeur van de NV Steenberg. Deze Benelux-vervoerder met vier vestigingen in Nederland en een in Wommelgem bij Antwerpen, wilde ook een vestiging openen in Wallonië, meer bepaald in de streek tussen Luik en Verviers. Nadat hij hiertoe contact nam met de intercommunale SPI en met AWEX verliep alles zeer vlot, zowel wat de aankoop van de grond als de milieuv vergunning en de contacten met het gemeentebestuur betrof. Volgens Steyaert onderscheiden de Waalse overheid en administratie zich ook van de Vlaamse tegenhangers door een grote flexibiliteit aan de dag te leggen. Zo veranderde de onderneming tijdens de bouwaanvraag de plannen nog, met een terreinuitbreiding van ongeveer 2000 m². De plaatselijke overheid reageerde daar positief op en deed veel moeite om dit op korte termijn te regelen.

Een gelijkaardig positief geluid horen we bij Willem Van Nevel, operationeel Manager bij Bosta België, een groothandel in leidingssystemen met hoofdzetel in Mariakerke bij Gent. Ook dit bedrijf zocht en vond met de hulp van SPI en AWEX een terrein voor een Waalse vestiging, meer bepaald in Fernelmont. Daarnaast kregen ze ook advies gekregen voor het indienen van de bouw-aanvraag en bracht AWEX hen in contact met de brandweer en ons voorgesteld bij het gemeentebestuur.

"In Wallonië worden we minder tegengewerkt". Eric Van Dyck, topman van het vastgoedbedrijf Redevco Belgium getuigt in een interview met De Tijd over zijn ervaringen met de vergunningspolitiek in Vlaanderen en Wallonië. Redevco had gehoopt om in 2010 zowel in Vlaanderen als in Wallonië vijf renovatieprojecten te kunnen opstarten. In Wallonië lukte dat met vier projecten, in Vlaanderen met slechts één.

Figuur 3:
Aandeel Waalse export binnen België.

Bron: UWE

Daarnaast is Wallonië er de voorbije jaren ook in geslaagd om enkele (media-genieke) multinationals aan te trekken, zoals Microsoft en Google. Twee zwaluwen maken nog geen lente, maar Wallonië maakt wel vaker - al dan niet geholpen door (Europese) subsidies - een goede beurt bij buitenlandse investeerders. Buitenlandse bedrijven investeerden tussen 2000 en 2010 6,8 miljard euro in Wallonië, goed voor 12.000 nieuwe jobs. 2010 was daarentegen dan weer een zeer zwak jaar voor buitenlandse investeringen in Wallonië⁴.

3.2 Made in Wallonia veroverd de wereld

De relatieve gezondheid van de Waalse bedrijfssector blijkt ook uit de exportcijfers. Volgens het Waalse exportagentschap AWEX (Agence wallonne à l'Exportation et aux Investissement étrangers) groeide de Waalse export tussen 1996 en 2010 gemiddeld met 7,2 procent (tegenover 5,8 procent voor Vlaanderen). Hoewel de Waalse export nog steeds sterk achterop blijft tegenover de Vlaamse, is er toch onmiskenbaar sprake van een inhaalbeweging. Figuur 3 illustreert dit. Na het crisisjaar 2009 (-15,1 procent) herpakte de

Waalse export zich stevig in 2010 (20,1 procent op basis van de eerste negen maanden). AWEX tekent in zijn activiteitenrapport van 2010 ook de sterke groei op van de export naar drie van de vier BRIC-landen: Brazilië (+45,3 procent), Rusland (+24,7 procent) en China (+18 procent). Opvallend is ook dat Wallonië zijn aandeel in de wereldwijde export kan handhaven en zelfs lichtjes verbeteren.

3.3. Behulpzame overheid

Terwijl de klachten over de Vlaamse reglementitis hand over hand toenemen, lijkt Wallonië in dit opzicht vaak beter te doen. De vergunningsprocedures in Vlaanderen en Wallonië zijn vrij gelijklopend, maar de regulering in het zuiden van het land oogt gestroomlijnder en minder stringent. Zo heeft Wallonië een Permis Unique, een geïntegreerde stedenbouwkundige - en milieuvergunning. Verder worden er momenteel inspanningen geleverd om de termijnen voor de behandeling van dossiers in te perken en de betalingstermijnen van overheidsinstanties te versnellen. Belangrijker nog dan procedures en regelgeving, is de houding van de administratie en de (lokale) bewindslui. Een administratie heeft natuurlijk een belangrijke controlerende functie, maar zou ook ondersteunend moeten werken. Hoewel harde data moeilijk voor handen is, lijkt Wallonië die faciliterende rol meer

ter harte nemen dan Vlaanderen (zie ook kaderstuk: Rode loper voor investeerders).

Wie daaruit afleidt dat Wallonië bedrijfsvriendelijker of ondernemingsgezinder is dan Vlaanderen, gaat kort door de bocht. Maar het is wel een feit dat Wallonië die nieuwe bedrijvigheid meer nodig heeft dan het nog altijd erg welvarende Vlaanderen. Dit besef lijkt, al dan niet aangemoedigd door het in vraag stellen van de transferstromen en het splitsingsscenario, meer en meer door te dringen in Wallonië. En het kan zich vertalen in een 'We Try harder'-houding, waarbij de nummer twee zijn underdogpositie positief aanwendt en meer zijn best doet (zie ook deel 4.3. Het Marshall plan nader bekeken).

3.4 Aantrekkende arbeidsmarkt en groeicijfers

De nieuwe bedrijvigheid vertaalt zich naar een voorzichtige heropleving van de arbeidsmarkt. In vergelijking met januari 2010 daalde de Waalse werkloosheid met 7,6 procent. Vooral in de leeftijdscategorie onder de 25 jaar was de afname uitgesproken (-11,3 procent). De Waalse werkgeversorganisatie UWE ziet ook op de langere termijn een gunstige trend op de Waalse arbeidsmarkt: sinds 2000 evolueert de jobcreatie door bedrijven er gunstiger dan in Vlaanderen (zie tabel 1)

De Waalse tewerkstellingsgroei is voornamelijk te danken aan de kmo's. Tussen 2005 en 2010 steeg de kmo-tewerkstelling in Wallonië met 11,5 procent, ten opzichte van 7,3 procent in Vlaanderen. Voor de evolutie van 2009 tot 2010 lagen de cijfers respectievelijk op 4,3 en 1,3 procent⁵. Het valt op dat de overheid een minder krachtige motor is van de tewerkstelling dan de bedrijfssector. In Vlaanderen is de situatie net omgekeerd. Hier steeg de overheidstewerkstelling veel sterker, vooral op regionaal en lokaal niveau en binnen de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Dit nuanceert het beeld van Wallonië als regio die volledig afhankelijk is van de overheid.

⁴ De gehanteerde cijfers zijn gebaseerd op de Barometer van de Belgische Attractiviteit 2010 van Ernst & Young en IBM Global Services.

⁵ SD Worx KMO jobindex, 2011.

Eén en ander verklaart ook het systematisch afnemende groeiverschil met Vlaanderen. In de periode 1975 - 1985 bedroeg de kloof van het economisch groeiritme nog 0,8 procentpunt, voor de periode 1995-2000 was het verschil al geslonken tot 0,48 procentpunt en tussen 2000 en 2004 was het nog slechts 0,2 procentpunt (Aernoudt, 2006). Wallonië schuift met andere woorden steeds dicht op naar het groeiniveau van zowel Vlaanderen als de EU 2020 (zie figuur 4). Het Planbureau verwacht dat Wallonië de komende jaren ongeveer gelijke tred houdt met Vlaanderen⁶.

De sleutelvraag hierbij is of deze evolutie zich verder zal zetten en het Waalse groeipad het Vlaamse binnen afzienbare tijd zal overstijgen.

4. Dicht Wallonië de kloof met Vlaanderen?

Het realiseren van een economische groei vrijwel gelijk aan deze in Vlaanderen, kan op zich al een succes genoemd worden. Indien Wallonië de grote inkomenskloof evenwel wil dichten, moeten er nog extra inspanningen gerealiseerd worden. De regio heeft hiervoor een aantal troeven in handen.

4.1 Demografisch dividend

De Waalse bevolking is jonger dan de Vlaamse en de bevolking op arbeidsactieve leeftijd (15-64) neemt sneller toe dan in Vlaanderen. In de toekomst zal dat niet anders zijn. Terwijl de Vlaamse bevolking op arbeidsactieve leeftijd waarschijnlijk zal dalen rond 2020, blijft de Waalse bevolking binnen deze leeftijdscategorie toenemen (zie figuur 5).

Dit heeft belangrijke economische consequenties. Samen met de werkgelegenheidsgraad bepaalt het aandeel van die 15-64-jarigen immers de werkgelegenheids groei. De som van die werkgelegenheids groei met de productiviteits groei resulteert in de econo-

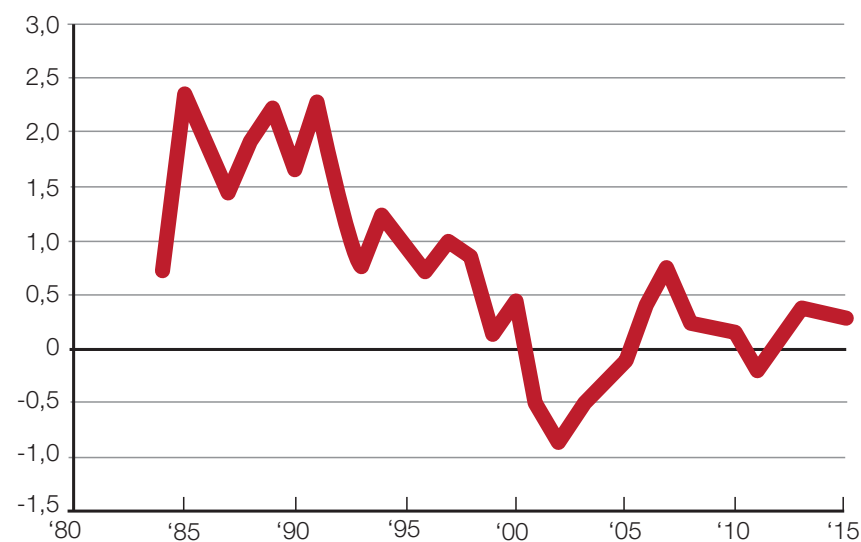
⁶ Hierbij moet opgemerkt worden dat de afnemende groeiverschillen sinds medio jaren '90 meer verklaard worden door de lagere groei in Vlaanderen dan door een sterkere groei in Wallonië.

	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
Totale economie	0,6	0,9	0,9	0,9
Bedrijven	0,0	1,2	1,6	1,1
Overheid	1,8	1,3	1,0	1,3
Zelfstandigen	1,7	0,4	-1,4	0,3

Tabel 1:

Nominale jaarlijkse groei tewerkstelling tussen 2000 en 2009 (%).

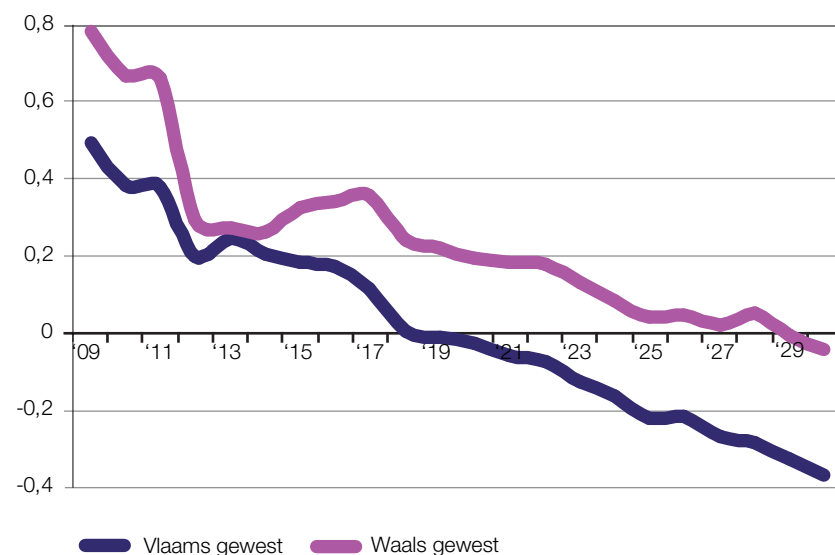
Bron: Regionale rekeningen (INR-NBB), berekeningen UWE

Figuur 4:

Economisch groeiverschil ten opzichte van Vlaanderen, voortschrijdend gemiddelde over 4 jaar (in procentpunt).

Bron: Planbureau

Figuur 5:

Economisch groeiverschil ten opzichte van Vlaanderen, voortschrijdend gemiddelde over 4 jaar (in procentpunt).

Bron: Planbureau

mische groei. De studiedienst van KBC berekende op basis van demografische prognoses van het Planbureau wat een en ander kan betekenen voor de economische groei in Vlaanderen en Wallonië. De uitkomsten op lange termijn zijn duidelijk gunstiger voor Wallonië. In 2030 zou de economische groei in Wallonië, afhankelijk van het scenario, tussen 1,8 en 2,20 procent bedragen. Vlaanderen zou het tegen 2030 moeten stellen met een groei tussen 0,6 en 1,7 procent.

Een van de belangrijke assumpties daarbij is dat Wallonië er in slaagt om tegen 2030 zijn werkgelegenheidsgraad op te krikken tot 70 procent. Dit is echter niet evident, en al zeker niet met een groeiende bevolking op arbeidsactieve leeftijd. Nochtans is de voorwaarde wel essentieel. De demografische groei zal pas zijn vruchten afwerpen indien deze mensen ook effectief aan de slag kunnen op de arbeidsmarkt. Een groeiende bevolking die afhankelijk is van de overheid, zal weinig bijdragen tot de economische groei.

Wallonië slaagt er de jongste decennia zeer slecht in om zijn groeiende bevolking in te schakelen in de arbeidsmarkt. Volgens Forem, de Waalse tegenhanger van de VDAB, bestonden er in 2008 nog steeds 41 knelpuntberoepen in Wallonië. Dit ondanks het feit dat de economische crisis toen volop aan de gang was en de tewerkstellingscijfers bar slecht waren. Deze knelpuntberoepen variëren van technisch geschoold personeel over commercieel afgevaardigden tot verplegend personeel. Een actiever arbeidsmarktbeleid is essentieel om te garanderen dat een toenemende bevolking op arbeidsactieve leeftijd zich niet voornamelijk vertaalt naar extra werklozen. Zo staat of valt veel met een individuele en intensieve begeleiding van werklozen. (Her)scholing is ook een cruciaal gegeven, zeker gezien de achterstand die Wallonië heeft in België op dit gebied.

Het aantal schoolverlaters lag in Wallonië op 14 procent in 2010, een stuk boven het vooropgestelde Europese doel van 10 procent. Ter referentie: in Vlaanderen lag dit percentage op 8,6 procent. 45 procent van de 30 tot 34-jarigen in Vlaanderen heeft een diploma

hoger onderwijs, tegenover 41,5 procent in Wallonië. Ook op de PISA-score, die sleutelvaardigheden als leesvaardigheid en wiskundige en wetenschappelijke kennis test en internationaal vergelekt bij 15-jarigen, scoort Vlaanderen systematisch veel beter dan Wallonië. Bij een gemiddelde van 500 punten scoren Franstalige leerlingen ongeveer 50 punten lager dan Vlaamse. Er vloeit ook meer geld naar het Nederlandstalig onderwijs dan naar het Franstalige. Een leerling in het Franstalige basisonderwijs kost jaarlijks 3.833 euro. In het Vlaamse (gewone) basisonderwijs bedraagt dit 4.675 euro. Voor het middelbare onderwijs liggen de bedragen op respectievelijk 7.336 en 8.124 euro⁷.

Kortom, zowel de begeleiding van werklozen als het onderwijsniveau moet opgetrokken worden opdat de bevolkingsgroei kan leiden tot een economische groei.

4.2 Ruimte voor bedrijven

In het dichtbebouwde Vlaanderen is de concurrentie tussen de verschillende ruimtelijke functies – wonen, werken, landbouw, ontspanning...- groot. Dit tot grote frustratie van ondernemers die uitbreidings- of verhuisplannen koesteren voor hun bedrijf. In Wallonië is het ruimteprobleem veel minder aan de orde. Vooralsnog is ook het fileprobleem veel meer uitgesproken in Vlaanderen en Brussel dan in Wallonië. Niettegenstaande deze luxe klaagden ook de Waalse ondernemers over een gebrek aan bedrijventerreinen. Met de toewijzing van 693 hectare bijkomende bedrijventerreinen midden 2010 kwam de Waalse regering alvast tegemoet aan de wIntussen profileert Wallonië zich ook meer en meer als logistieke regio. Het heeft daarvoor ook de nodige troeven – centrale ligging in Europa, goede bereikbaarheid, lage grondprijzen, ... - die het overigens deelt met Vlaanderen. In het 'European Distribution Report' van de internationale vastgoedadviseurushman & Wakefield prijkt Luik op de eerste plaats in de rangschikking van aantrekkelijkste logistieke regio's. Limburg staat

⁷ Deze cijfers hebben betrekking op het jaar 2008.

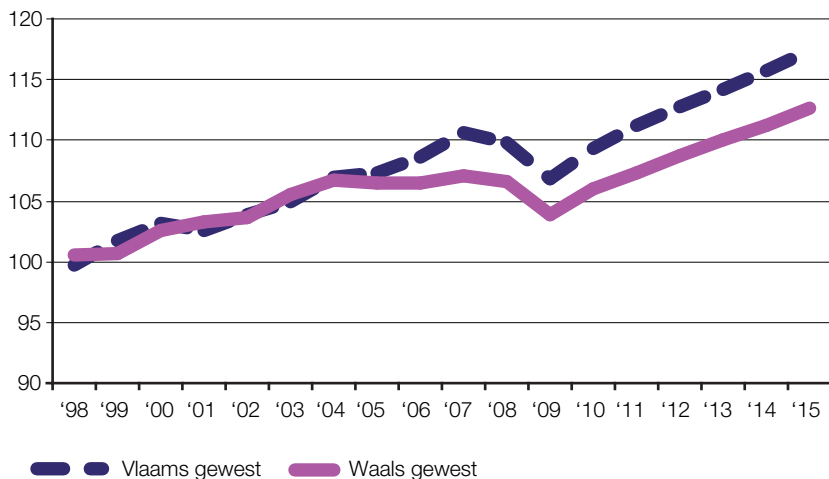
op de tweede plaats, gevolgd door Henegouwen. In een prognose voor 2020 neemt Henegouwen de topranking over van Luik. De steile opgang van de cargo-luchthaven van Bierset kan gelden als een emanatie van de Waalse logistieke troeven en ambities. Op tien jaar tijd verdrievoudigde het cargo-volume er.

Opnieuw is het verre van evident dat de ruimte voor de bedrijfssector ook effectief benut zal worden en aanleiding zal geven tot extra economische bedrijvigheid. Het Waalse bedrijfsleven kampt immers nog met heel wat problemen, zo stipt de UWE (Union Wallonne des Entreprises, de grootste werkgeversorganisatie in Wallonië) aan. Bovenal zijn er vooralsnog te weinig ondernemingen en hebben deze ondernemingen vaak een te beperkte omvang. Nog meer dan Vlaanderen, is Wallonië een echt kmo-land met zeer weinig grote bedrijven. Daarnaast is de productiviteitsgroei van de Waalse ondernemingen ondermaats, hetgeen mogelijk verband houdt met hun geringe omvang. Dit is een oud pijnpunt. Medio jaren negentig lag de productiviteit in Wallonië al ruim 10 procent lager dan in Vlaanderen, terwijl de Waalse lonen zich op slechts 5 procent onder het Vlaamse niveau bevonden (Geerts, 2005). Sindsdien is de situatie niet verbeterd, zoals figuur 6 illustreert.

In het voorbije decennium kon Wallonië zijn lagere productiviteit niet goedmaken, eerder integendeel. Volgens verwachtingen van het INR (Instituut voor Nationale Rekeningen) zal Vlaanderen zijn voorsprong nog vergroten in de komende jaren. Hetzelfde INR schat eveneens dat de lonen minder sterk zullen stijgen in Wallonië, maar onvoldoende om de gebrekkige productiviteitsgroei te compenseren. Waalse ondernemingen zien zich met andere woorden geconfronteerd met een loonkostenhandicap ten opzichte van de Vlaamse. Het is zeer de vraag of de beschikbare ruimte en de lagere grondprijzen in de toekomst doorslaggevend zullen zijn dan deze handicap.

4.3 Het Marshall plan nader bekeken

Tot slot kan de overheid een belangrijke faciliterende rol spelen in het econo-

Figuur 6:

Reële productiviteitsevolutie: recent verleden en verwachte evolutie.

Bron: Regionale rekeningen, eigen berekeningen

misch herstel. Zoals genoegzaam bekend, voerde de Waalse overheid niet altijd een even ondernemersvriendelijk

beleid. Indien de bedrijfswereld ondersteund werd, gebeurde dit bovendien vaak door middel van subsidies aan de

“Wallonië kan misschien een voorbeeld zijn”

Is Wallonië klaar om de omslag te maken naar een moderne, slagkrachtige economie? Pascal Lizin, voorzitter van Essenscia Wallonie (Essenscia is de federatie van de chemische en life sciences sector) en director external and public affairs bij GSK Biologicals, is behoorlijk optimistisch. Het Marshallplan is volgens hem in ieder geval een stap in de goede richting. Hij looft vooral de duidelijke keuze voor toekomstgerichte sectoren, iets wat misschien een voorbeeld kan zijn voor Vlaanderen.

Wallonië heeft volgens Lizin ook heel wat sterke punten, die het gewest overigens meestal deelt met Vlaanderen. Het uitgebreide netwerk van universiteiten en onderzoeksinstituten, de goed ontwikkelde logistieke infrastructuur en de centrale ligging in Europa, fiscale maatregelen (zoals de notionele interest, de verlaging van de loonlasten ten voordele van onderzoekers en de lagere belasting op inkomsten uit patenten) en de samenwerking tussen de academische en de bedrijfswereld, zijn stuk voor stuk niet te onderschatten troeven die een herstel mogelijk kunnen maken.

Daarnaast ziet Lizin ook heel wat zwakheden voor de Waalse economie, waarvan sommige zich ook in Vlaanderen laten voelen. De logge administratie en het zwakke overheidsbestuur, waar politieke benoemingen nog steeds niet tot het verleden behoren, maken hier zeker deel van uit. De meest zwakke plek van Wallonië is het tewerkstellingsbeleid. Hij hekelt het gebrek aan cohesie in de tewerkstellingsmaatregelen, de werkloosheidsval en de kloof tussen academische opleidingen en bedrijfsnoden. Maar vooral het groot aantal jongeren dat zonder enige opleiding of diploma op de arbeidsmarkt komt, baart hem zorgen en noemt hij ‘onaanvaardbaar’. Tot slot wijst hij ook nog op de zwakke Waalse bedrijfsstructuur en -cultuur. Het Waalse bedrijfslandschap is hoofdzakelijk bevolkt met kmo's die noodzakelijk zijn, maar beter zouden floreren mits de aanwezigheid van grote trekkers. Tegelijkertijd is er ook een gebrek aan internationale ambitie. Te veel Waalse ondernemers zijn al tevreden als ze goede zaken doen in België.

grote bedrijven en industrieën van het verleden en niet van de toekomst. Zoals eerder aangestipt, bestaat er momenteel een zekere 'sense of urgency' in Wallonië. De wil om het verleden van zich af te schudden en het over een andere boeg te gooien, lijkt aanwezig. Het valt af te wachten hoe duurzaam deze omslag zal blijken en in hoeverre de Waalse en lokale overheden niet zullen vervallen in oude gewoonten. Het zogenaamde Marshallplan is alvast doordrongen van deze urgentie. We nemen dit Marshallplan onder de loep.

Het Marshallplan, officieel 'Actions prioritaires pour l'Avenir wallon', bundelt een rist relancemaatregelen rond zes krachtlijnen, waarbij we telkens het begrote budget plaatsen:

- Beroepsvaardigheden verbeteren (377 miljoen euro);
- De oprichting van zes concurrentiepolen (388 miljoen euro);
- Onderzoek en innovatie stimuleren (142 miljoen euro);
- Stimuleren van economische activiteit (592 miljoen euro);
- Steun voor evenwicht werk-privé (422 miljoen euro);
- Duurzame ontwikkeling (879,6 miljoen euro)

De Waalse regering reserveerde in totaal 2,7 miljard euro aan financiële middelen voor de uitvoering van het plan. Voortbouwend op het eerdere plan '4X4 pour entreprendre', legt het Marshallplan een sterke focus op ondernemerschap. Illustratief is de doelstelling om 'een heuse cultuur van de tweede kans uit te bouwen', ondermeer via de invoering van een juridisch kader dat gefailleerden moet toelaten om makkelijker een nieuwe activiteit op te starten. Het vierde luik, het nogal vage stimuleren van economische activiteit, bevestigt deze nieuwe focus: de middelen richten zich voornamelijk op exportondersteuning, kmo-ondersteuning en het aantrekken van buitenlandse investeringen.

4.3.1 De werking van de concurrentiepolen

Het belang van de oprichting van de zes concurrentiepolen is dat Wallonië toekomstgerichte keuzes durft maken.

De Waalse regering stapt daarmee ook impliciet af van de lang gevolgde piste om de oude industrieën, zoals de staalindustrie, te blijven ondersteunen. De zes concurrentiepolen zijn: lucht- en ruimtevaart (Skywin), transport en logistiek (Logistics in Wallonia), de mechanische sector (Mecatech), life sciences (Biowin), de agro-industrie (Wagralim) en duurzame ontwikkeling en milieutechnologieën (Greenwin).

In de concurrentiepolen komen drie partijen samen die elkaar in normale omstandigheden te weinig ontmoeten: het bedrijfsleven (kmo's en grote bedrijven), onderzoekswereld (onderzoekscentra) en het hoger en universitair onderwijs. Vandaag zijn er ongeveer 500 organisaties betrokken bij de concurrentiepolen, waaronder 230 bedrijven, 157 universitaire departementen, 51 onderzoekscentra en 58 opleidingscentra. Een voorbeeld: binnen de concurrentiepool Biowin werken 68 bedrijven (waaronder groten namen als IBA, GSK Biologicals, Baxter en UCB) samen met 160 onderzoekseenheden van drie universiteiten (ULB, UCL en Université de Liège).

Bedoeling is om vanuit dit netwerk nieuwe (marktgerichte) producten en toepassingen te genereren. De verschillende concurrentiepolen kunnen daarvoor projectvoorstellen indienen die worden beoordeeld door een onafhankelijke en internationale jury onder leiding van de Vlaamse industrieel Luc Vansteenkiste.

4.3.2. Eerste resultaten

De concrete resultaten van een dergelijk plan op het vlak van tewerkstelling en economische groei zijn moeilijk in te schatten. De Waalse regering beoogt met het plan op termijn 30.000 nieuwe banen te creëren: van die doelstelling zou naar eigen zeggen al een ongeveer een derde gerealiseerd zijn. De resultaten (of inspanningen) op het vlak van onderzoek, vorming en bedrijfs ondersteuning zijn duidelijker. Meer dan 200.000 Walen volgden met de steun van het Marshallplan een opleiding (waarvan 46.279 een taalopleiding) en het plan financierde ook 1300 onderzoekers. De concurrentiepolen lijken goed en wel uit de startblokken: er lo-

pen momenteel 123 projecten (waarvan 70 R&D, 39 vormingsprojecten en 14 investeringsprojecten) die kunnen rekenen op een publieke financiering van in totaal 235 miljoen euro.

5. Conclusie

De Waalse politici zijn het beu dat hun gewest in Vlaanderen wordt afgeschilderd als een luilekkerland zonder enige economische ambitie. Ze hebben gelijk. De clichés doen afbreuk aan de dynamiek in heel wat Waalse bedrijven, waaronder enkele wereldtoppers. Ook in het politieke discours is ondernemerschap geen vies woord meer. Nochtans is de weg naar een gezonde economie nog lang.

Steeds vaker wordt geopperd dat de economische groei in Wallonië op termijn de Vlaamse zou kunnen bijbenen. Behalve de politieke wil, die meer aanwezig lijkt te zijn dan in het verleden, vormen de relatief jonge en groeiende bevolking en de beschikbare ruimte belangrijke troeven. Daarnaast gaat groeien nu eenmaal gemakkelijk als je nog klein bent, als je wat hebt in te halen. Dit alles is positief nieuws, maar geen reden voor euforie. Allereerst is de opgebouwde achterstand ten opzichte van Vlaanderen nu eenmaal groot. Om de kloof met Vlaanderen te dichten moet het groeiritme hoger liggen.

Ten tweede kampt de Waalse economie nog met heel wat handicaps die een duurzaam herstel in de weg staan. Er is absoluut noodzaak aan meer ondernemerschap, de arbeidsproductiviteit moet opgedreven worden en een aantal kleine bedrijven zou idealiter moeten uitgroeien tot grote spelers. Daarnaast moet het opleidingsniveau van de bevolking naar boven om uit te groeien tot een meer welvarende regio. De groep (langdurig) werklozen blijft ook veel te groot en de inspanningen om hen aan de slag te krijgen, moeten opgedreven worden. Dat België in Europa het enige land is waar de werkloosheidsuitkeringen niet beperkt zijn in de tijd, helpt Wallonië niet. Positief is wel dat de Waalse bewindslui meer afstand beginnen te nemen van de oude stellingen over 'la chasse aux chomeurs'. De controle op

werklozen is in Wallonië de laatste jaren verscherpt, wat zich ook vertaalt in gevoelig meer sancties en schorsingen.

Kan Vlaanderen iets leren van Wallonië? Toch wel. Een aantal zwakten, ondermeer het beperkt ondernemerschap en de remmende administratie, delen we met Wallonië. De Waalse inspanningen om op die domeinen beter te scoren, kunnen inspirerend werken. Dat geldt ook voor de duidelijke keuzes die in het Marshallplan vervat zitten. Een Wallonië dat vanuit zijn economische achterstand een tandje bijschakelt om de kloof met Vlaanderen dicht te rijden, zal Vlaanderen misschien behoeden voor het sluipend gevaar van de zelfgenoegzaamheid. Want ook Vlaanderen heeft er baat bij om terug een versnelling hoger te schakelen. Niet zozeer om de voorsprong op Wallonië uit te bouwen, wel om onze positie in de economische kopgroep te vrijwaren.

De belangrijkste les is een geschiedenisles. Ooit was Wallonië top in Europa en zelfs de wereld. Maar het verval ging snel, kwam hard aan en duurt lang. Vlaanderen is vandaag nog (sub)top in Europa. Zoals de Waalse economische geschiedenis pijnlijk aantoont, is die welvaart geen verworvenheid.

Referenties

AERNOUDT, R., (2006), Vlaanderen Wallonië je t'aime moi non plus. Roeselare: Roularta Books.

CAESTECKER F., GRAUWELS A., LUYTEN D., SCHOLLIERS P., VANHAUTE E., (2011), Hedendaagse economische geschiedenis van België, een inleiding. Gent: Academia Press.

CRIJNS H., LEPOUTRE J., TILLEUIL O. (2009), Global Entrepreneurship Monitor – Wallonie, Résultats de l'enquête de population 2009. Gent: Vlerick Leuven Gent Management School.

GEERTS D., (2005), De Waalse ziekte. Brussel: De Vlaamse Volksbeweging.

UWE, (2009), Etudes sur la situation de l'entreprise: Portrait(s) des entreprises en Wallonie. Wavre: Union Wallonne des Entreprises, asbl.